

גליזון
באר
הקדשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

שלה

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת שלח

- א-ל ישועתי אכמה - האמונה כי אין מעצור לה' מלהושיע בכל מצב תחיש ישועתו א
- וכן היינו בעיניהם - יקנה בנפשו עזות דקדושה ולא יחשוב כיצד הוא נראה בעיני אחרים ה
- ולא תתורו והייתם קדושים לאלוקיכם - עיקר גדולתם של ישראל בכפיית יצרם ו
- הננו ועלינו - אם נפל ממדרגתו ישוב מיד בתשובה ויחשב כמי שלא נפל כלל ח
- עיננו לך תלויות - מעלת התפילה כשהיא באה ממעמקי הלב י
- היש בה עין - הטוב ומטיב לאחרים משפיע ברכה על כל באי עולם יג
- וראיתם אותנו וזכרתם - גדולתה של מצוות ציצית יג
- במקרא לשון חשיבות - חשיבות העוסקים בתורה טו
- יום לשנה - התחזקות למלא הימים בעבודת ה' טו

שלח

אמרה תורה (דברים יח יג) 'תמים תהיה עם ה' אלוֹקֶיךָ וברש"י, לא תחקור אחר ה'עֲתִידוֹת' ואז תהיה עמו ולחלקו. אמור מעתה, ברגע שהחלו לחקור אחר העֲתִידוֹת, מיד יצאו מכלל 'עמו וחלקו' אבדו את כל 'חשיבותם' והגיעו למקום שהגיעו ל"ע...

וז"ל ה'שם משמואל', אך הנה כתיב תמים תהי' עם ה' אלוֹקֶיךָ, פירש"י אז תהי' עמו ולחלקו, ומתנאי התמימות שלא יחקור על העֲתִידוֹת ולא יתחכם לילך

א-ל ישועתי אבטח - האמונה כי אין מעצור לה' מלהושיע בכל מצב תחיש ישועתו

בפרשתן (יג ג) 'וישלח אתם משה ממדבר פארן על פי ה' כלם אנשים ראשי בני ישראל המה', וברש"י, כולם אנשים. כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו. ותמיהה עד מאד כיצד נפלו לאחמ"כ 'מאוגרא רמא לבירא עמיקתא' כל כך. נוראות כתב הרה"ק ה'שם משמואל' (שנת תרעו) כי במקום אחר

א. ההולך בתום ילך בטח, בפרט כשיזכור כי כל הנעשה בזה העולם בידי שמים הוא, אין ביד אדם לקרב או לרחק ישועתו או צרכיו, הן בדברים הנוגעים אל הנפש הן בדברים הנוגעים אל הנשמה, בגוף או בממון, שמעו נא רבותי למעשה שסיפר לי אחד מבני חבורתינו בעי"ת 'בית שמש' יצ"ו לפני כשבוע ימים, הלה עומד להשיא את בתו בקרוב בשעטומ"צ ומכיוון שזכה לתואר 'ביתו ריקם' בהידור רב, נדד לאחינו שבגלה לזכות אותם ליטול חלק ונחלה במצוות 'הכנסת כלה', אף לא פסח מיודעינו על המנהג לקחת את עזרתו של ה'דרייווער' (נהג) המוליך ומביא את המשולחים מהכא להתם ומהתם להכא, והנה אל מיודעינו נצטרף אחד שהיה גבר אלים מאותם המצפצפים ואומרים בכל עת ועונה 'כולה שלי' באופן של 'כל דאלים'... הלה הכריז ופקד על מיודענו כי הוא נכנס ראשונה לכל ביהמ"ד וביהכנ"ס שיגעו אליו ורק אחר גמרו הוא מתיר לו לערוך ג"כ 'סיבוב' באותו ביהכנ"ס - אף שלא היו בדבריו אלו אלא 'חוצפה ועזות פנים' קיבל מיודענו את הדין באהבה ולא השיב כסיל כאיוולתו. ויהי ממחרת בעודם מהלכים ועוסקים בעבודתם וכבר יצא ה'אלים' מביהכנ"ס נכנס מיודענו ויצא משם כשהוא שמח וטוב לב ו'סודו' בידו, בבואם לביהכנ"ס הבא וכבר נכנס ה'אלים' אליו הראה מיודענו ל'דרייווער' שבידו טשעק (צי"ק) על סך אלף ושמונה מאות \$, הדרייווער שהכיר את בעל הצי"ק תמה על סכום נכבד כזה כי לא הכירו כאחד מעשירי העיר, בירר אצלו והעלה בידו כי הלה 'סגר' עסק נכבד וקיבל על עצמו לתת את 'מעשרותיו' לנצרך הראשון שייקלע לידי וזה האיש פגע בו ראשונה, שאלו הדרייווער והרי היה לפניו עוד 'גברא' ולא ידע בן שיחו מה הוא רוצה מעמו, עד שנתברר שבאותה שעה שעבר הראשון היה זה האיש בבית הכסא ולא ראהו... נמצא זה האיש האלים חשב שבידו לסדר לעצמו - אני ראשון ואיש לא יקח מאומה ממני, ולא הבין שהכל מן השמים, לכל אחד יגיע את שלו ברגע הנכון, מבלי יכולת לבריה בעולם לקחת ממנו, כי 'זריזותו' של הראשון סייעה לידי כך שהסכום הנכבד יגיע לידי השני בעתו ובזמנו.

מעשה נורא שמעתי מפי הגר"י שבקס שליט"א על חותנו רבי אברהם שטיינער זצ"ל (שהיה דר ברח' רוזנהיים בבני ברק), ר"א נסתלק לבית עולמו כשהוא בן תשעים ושש שנה, וזוהי פרשת אריכות ימיו, בימי ה'מלחמה' שהה ר"א במחנות הכפיה והעבודה תחת שלטון הרשע ימ"ש, מנהג רע נהג הממונה על אותו המחנה שבכל לילה היה קורא לאחד מבני המחנה ו'סועד לבו' בהריגתו אף ללא מציאת עוולה או תירוץ, ולא ידע איש מהם מה יעלה בסופו... באחת הלילות קרא הרשע ליהודי מבני המחנה ונקב בשמו - 'ראובן בן יעקב' (שינינו השם מפי כבוד הבריות), הלה שאיבד את שפיות דעתו פנה לר"א כמי שהוא נקרא בשם שנקב הרשע... וגער בו - ראובן... ראובן... גש נא אל הממונה, ר"א החליט להיות 'מעביר על מידותיו' כשהוא מזכיר לעצמו את הפסוק (משלי כא כג) 'שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו', ולא ענה כסיל כאיוולתו 'אתה הוא אותו ראובן שנקבו בשמך', אלא נשא סבלו בדומיה וצעד היישר אל מותו בידי אותו רשע... אלא, שבהגיעו נענה הרשע ואמר - נפלה ההחלטה שכהיום נשנה ממנהגנו, כל בני המחנה יעלו על מוקדה מלבד האיש אשר נקבתי בשמו הוא ישאר בין החיים, ואכן ר"א זכה חי בטוב ובנעימים עדי בואו לגיל צ"ו שנה. ובהספד שנשא המספיד חישוב כי חייו ניתנו של ר"א ניתנו לו כשלל על שקיים את הפסוק 'שומר פיו ולשונו' צא וחשוב כי פיו בגמטריא צ"ו שנים כמנין שנות חייו עלי אדמות. אגב אורחא, סיפר לי חתנו של ר"א כי כל ימיו שמר חותנו על 'פיו ולשונו' ואף כשפרצה 'שערוריה' בביהמ"ד

בצר הפרשה - שלה

ב

אחר דעתוי אלא להיות בטל לרצון השי"ת. וכמו שאמרו ישראל על הים 'אין לנו אלא דברי בן עמרם'. ומובן שבמה שאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ, זו היתה נטי' מדרכי התמימות, וממילא נסתלק מהם שם ה' שהי' עמם (עיי"ש עוד).

והנה כתיב בפרשתן (יג כה-ל) שעם בני ישראל בכו והתלוננו מרוב פחדם על שאין בכוחם לערוך מלחמה כנגד הגיבורים 'ילידי הענק' מו' העמים היושבים בארץ כנען, לעומתם טען כלב בן יפונה ויאמר עלה נעלה, וברש"י, עלה נעלה - אפילו בשמים והוא אומר עשו

שקבע בו מקומו לתפילתו והחלו נשמעים בו דיבורי 'לשון הרע' עקר רגליו משם וברח משם כל עוד נשמתו באפו, וזכה לצ"ו שנים בריאות מלאות וטובות, את בית הרופא לא ביקר ולבדו היה מהלך ברחובה של עיר על שני רגליים בריאות, ואת הנצרך לו קנה בגפו בחנויות הסמוכות לביתו.

ומה רב היה שכרו מן השמים על שמירת פיו, כי אחר המלחמה כשהחלו הרשעים לשלם 'פיצויים' מידי חודש בחדשו לנפגעי המלחמה, ורצו בני המשפחה שר"א ישנה בדיבורו ויספר כאילו ש'פגיעתו קשה' יותר ממה שבאמת נפגע בכדי להגדיל קצבת הפיצויים, אך הוא עמד על שלו שאיננו משנה כהוא זה בדיבורו... אחד מקרובי משפחתו היה מתקשר אליו בטלפון, מציג עצמו כ'רופא' מפורסם והיה 'מדריכו' כדת מה לדבר ומה 'למכור' לרשעים כדי שיכירו וידעו את גודל פגיעתו הקשה... ור"א ענהו בטלפון - לא אשנה בדיבורי כהוא זה מן האמת, אך הקרוב לא הרפה והוסיף להתקשר אליו פעמים רבות ובכל פעם ענהו ר"א בתוקף 'לא אשנה בדיבורי', וממילא גם כשהתקשר הרופא הממונה מטעם המלכות השיב לו באותה מטבע לשון - לא אשנה בדיבורי ואבקשך להרפות ממני... הרופא שלא הבין מה הוא סח... ומה חטא כי שפך עליו קיתון של רותחין הבין שמן הנראה 'חולה' וחסר דעה עומד לפניו ומיד אישר לו קצבת פיצויים גבוהה ונכבדת.

ב. ובאמת על האדם לקבל הנהגת הבורא עמו - ולעבדו לפי מה שהעמידו לו מן השמים, וכה אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא בליקוטי הרי"ם בפרשתן) וז"ל. המרגלים היה כוונתם לטובת ישראל לבד, שראו שבני ישראל שרויים במדבר במצב טוב מאוד - לומדים תורה אצל משה רבינו ע"ה, ואין להם שום טרדה מטרדת עולם הזה, לא ממזון ולא מכסות, רק כולם עוסקים בעבודת הש"י, וניזונים לחם מן השמים. והיו חסים על ישראל שלא יכנסו לארץ כי שם יהיה להם טרדות עולם הזה בעבודת הארץ, וסיכנו עצמם עבור טובת ישראל, ופעלו שנתעכבו ישראל במדבר עוד ארבעים שנה, וניזונו לחם מן השמים. ואעפ"כ לא היה זה לרצון בשמים, משום שלא טוב לומר עצות בהנהגת הש"י, שמסתם כמו שמנהיגין משמים כן הוא לטובתנו. עוד הביא שם בזה הלשון, רק מה שנחשב להם לחטא - למה חדשו סברות מלבם, שהיה להם לילך בתום, להתאמץ לייחל להנהגתו יתב"ש. כלומר ללכת בתמימות בלי חשבונות, והיכן שהקב"ה מעמיד את האדם משם יעבוד אותו...

כה זעק הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע מנהמת לבו (קובץ שיחות קודש, יסודות ודרכים בעבודת ה' אות א) וז"ל. 'פתח להם נועם ורצון לפתוח שערי רצונך' (ומר קה אכסוף), וצעק (הרה"ק) בקול, ס'איז פאראנען וועלן דאווענען, ס'איז פאראנען וועלן לערנען, אבער וועלן וואס דער רבש"ע וויל, דאס איז גאר עפעס אנדערש... (ובתרגום, יש אדם אשר בוער בקרבן רצון וחשק ל'התפלל' לפני ה', ויש אשר יבער ברצון ללמוד, אבל לרצות ולשמוח במה שהקב"ה מעמיד לפניו זהו עבודה נעלית וגבוהה פי כמה) וזוהי הבקשה 'פתח להם נועם ורצון - לפתוח שערי רצונך' מיר זאלן וועלן וואס דו וויליסט (שנרצה את אשר אתה רוצה מאתנו, פר' תוריע תרפ"ט צפת).

אחד מחסידי הרה"ק ה'ברכת אברהם' זי"ע הוכרח לשהות בימי ראש השנה באמריקה הרחוקה, ובצר לו שלח אליו מכתב ושפך את מר ליבו על שלא יוכל לשהות בימים הנוראים והקדושים אצל הרבי, ענה לו הרבי לכל יהודי - במקום שהוא נמצא, שם העמיד ה' סולם מוצב לעלות על ידו השמימה, כמו שמצינו שהסולם של יוסף הצדיק היה דייקא בערות הארץ בארץ מצרים, ומשם העפיל למדריגותיו הגבוהות בקדושה להיקרא 'יוסף הצדיק', כמו כן כעת שהינך נאלץ לשהות בימים הקדושים בארה"ב הרי ששם הכין לך הקב"ה סולם גבוה מעמקי האדמה עד שמי רום, ודייקא משם תתעלה ותתקרב לצור העולמיים, על כן קבל נא זאת באהבה ובשמחה...

ג. וכבר רמז לה הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקוטי הרי"ם בפרשתן) בקרא בפרשתן (יג כט) 'עמלק יושב בארץ הנגב', כי ידוע מאמר חז"ל (ב"ב כה:) 'הרוצה להחכים ידרים', נמצא שה'נגב' זהו צד דרום רומז לחכמה, ומי שמתנהג ב'חכמה יתירה' (ב'אויבער חכמ'קייט) - כשאין מקומה נכון וראוי, זה נחשב כמעשה עמלק.

באר הפרשה - שלה

ג

שהוא למעלה מהגבול והטבע שיושיענו, 'עלה נעלה וירשנו אותה' - בלא שכל ובלא סברה, אמונה ובטחון בה' באופן כזה תקרב את ישועתו. ובוה מבאר את דברי כלב, אמנם, אף אם עפ"י דרך הטבע אין בידנו לכבוש את הארץ, כי עז העם... והערים בצורות גדולות מאד... מכל מקום מבלי כל שכל נחזק את האמונה, אפילו בשמים והוא אומר עשו סולמות ועלו שם, נצליה בכל דבריו.

בי הקב"ה הוא 'יוצר המאורות' להאיר לכל איש מישראל, לכל חד וחד בדיליה, ואף אם 'נראה' לו כי גדול החושך החופף עליו יומם ולילה, ידע כי באמת אין כאן כל חושך אלא אור ה'מוסתר' בהסתרה גדולה, אלא שעליו לפקוח עיניו אז יתגלה לנגד עיניו אור גדול, שהרי 'הטוב כי לא כלו רחמיו והמרחם כי לא תמו חסדיו', א"כ, בוודאי שהכל לטובה ולברכה (אף אם אינה נראית מיד ישמח לבו כי קרובה ישועתו לבוא בעוה"ש). ואף כשאינו רואה ישועה בדרכי הטבע יעצום עיניו מלחפש אחר ה'דרך' שמשם תבוא ישועתו, ובקרב ימצא כי הישועה כבר מצאה את דרכה אליו...

סולמות ועלו שם, נצליה בכל דבריו. ולכאורה תמיהה מילתא, וכי זו תשובה היא על טענתם, והרי הם טענו 'דברים של טעם' - כי גיבורים הם הענקים אשר שם, מדוע לא התווכח כלב לסתור טענותיהם, אלא סתם ולא פירש עלה נעלה - ע"י סולמות... והרי הוא נחשב כ'מודה שלא ממין הטענה'.

ביאור אור יקרות ביאר הרה"ק מפיאסצנא זי"ע הי"ד (בספרו אש קודש - אמרים שדרש לפני עם ה' שבורי לבב בשנות המלחמה), וז"ל. אבל כך צריכה להיות אמונת איש הישראלי לא בלבד בשעה שרואה מבוא ודרך לישועתו גם ע"פ שכלו ודרך הטבע - יאמין בה' שיושיעהו ויתחזק. רק גם בשעה שאינו רואה ח"ו שום מבוא ע"פ שכל ודרך הטבע לישועתו, יאמין בה' שיושיעהו, ויתחזק באמונתו ובטחונו. אדרבה, בשעה זו טוב שלא יתעקש למצא איזה שכל ומבוא בדרך הטבע, כי מכיוון שע"פ פשוט לא ימצא, אז ח"ו תוכל אמונתו עי"ז להפגם, ופגם באמונתו ובטחונו בה' יכול לעצור את ישועתו ח"ו, רק צריך לאמר - הכל אמת שעז העם היושב בה, כנים הדברים שהערים בצורות וכו', מ"מ הנני מאמין בה'

ד. וידע שבעבור הבטחון עצמו יושע מכל מיני צרים ומציקים, ומפורש איתא במדרש (שו"ט תהלים כה על הפסוק 'אלוקי בך בטחתי אל אבושה'), וז"ל. ...היו שומרי המדינה עוברין ומצאו אכסנאי אחד ותפסוהו, ואמר אל תכוני כי בן ביתו של מלך אני, כיוון ששמעו כן, הניחוהו ושמרוהו עד הבוקר, בבוקר הביאוהו אצל המלך ואמרו לו 'בן ביתך' מצאנו אמש, אמר לו המלך, בני, מכיר אתה אותי, אמר לו לאו. (אמר לו המלך) אם כן היאך אתה בן ביתי, אמר לו - בבקשה ממך, אני איני בן ביתך, אבל 'בך בטחתי', שאלמלא אמרתי להם כן היו מכים אותי... אמר להם (המלך) הואיל ובטח בי הניחו לו. וכן אמר דוד 'אלוקי בך בטחתי' ובשביל כך 'אל יעלצו אויבי לי', ולא אני בלבד, אלא גם כל קוֹיך לא יבושו.

ה. באמת אמרו כי כשידע ויאמין כי יושב בשמים משגיח ומנהל כל הנעשה, ואין איש שיכול לומר לו מה תעשה ומה תפעל... אינו מתפחד מאיש ואינו חושש מאומה מהבא עליו, כי ממילא הוא וכל גורלו נתונים בידי ה', וכן נרמז בפרשת דכתיב (יג לא) שהמרגלים נתנו קול וזעקו 'כי חזק הוא ממנו' וברש"י, כביכול, כלפי מעלה אמרו. וביאר הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע כי כל המפחד ואומר שרעהו חזק ממנו (על עצמו) הרי הוא ח"ו כאומר שרעהו חזק מהבורא, כי אם היה מאמין שהבורא 'שומר ישראל' ולא יתן לרודפיו להשיגו לא היה חושש מ'חוזקו' של רעהו - שהרי הקב"ה בוודאי חזק יותר מרעהו ומה לו לחשוש מרעהו.

ו. וכבר אמרו (חת"ס, תו"מ השלם ריש ויצא ד"ה במדרש, חיים וחסד על תהלים ל"ח פלאגי, ועוד ספרים) לפרש בפסוק (תהלים קכא א) אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי - כלומר שהאדם מתבונן ורואה כי אין לו כל דרך ישועה הנראית לעין, במה יתחזק - עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ - אף הוא ברא את השמים ואת הארץ 'יש מאין', אם כן מה לך כי תבהל על נפשך, אף אם נראה לך כי ישועתך איננה קיימת במציאות, מ"מ היא כבר תבוא ותצמח דוגמת בריאת השמים והארץ אף אם יש צורך לבוראה יש מאין.

ז. הרה"ק ה'מנחת אלעזר' זי"ע היה נוהג לספר האי עובדא בכל עת שבא לבקר את החולה. פעם שכב הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע על ערש דווי, וכבר היה מסוכן ונוטה לעזוב את העולם. מחוץ לחדרו ישבו תלמידיו ואמרו תהלים, תוך כדי ישיבתם שם, שמעו התלמידים קול חבטה עזה, נכנסו התלמידים החדרה ומצאו את רבם שוכב על

להרה"ק רבי פנחס מדינאוויץ זי"ע (בפרשתן ד"ה או יאמר הג' עה"פ ועתה יגדל נא), שבוודאי לא הסתפקו המרגלים בכוח ויכלתו של השי"ת, אלא (ז"ל), 'כי באמת יודעים היו שהיכולת ביד הקב"ה להנהיגם למעלה מהטבע, כי כבר הורגלו בכמה ניסים פלאים, אמנם היו סבורים, אחר שכבר נתלכלכו בכמה חטאים ב'עגל' וגם ב'מתלוננים', אולי גרם החטא שאין אנו כדאין עוד שיעשה הקב"ה עמנו ניסים, ולהנהיגנו למעלה מהטבע. ובאמת זו הייתה כוונת השי"ת בשליחת המרגלים כדי שיראו שם את הנפילים בני ענק ויבינו שבדרך הטבע אי אפשר להם לכבוש את ארץ ישראל, ואפי"כ יכנסו לארץ ויקבלוה בתורת מתנה, או אז יווכחו לראות כי לעולם רחמי הקב"ה אב הרחמן על בניו רחומיו, ולעולם יעשה להם ניסים מחמת אהבתו עליהם.

מבאן תשובה כנגד אותם הרהורי ייאוש המנקרים בלב האדם, לאמר, ידעתי גם ידעתי, שהקב"ה הוא אב

זי"ל הרה"ק הישמח ישראל זי"ע (וישלח ה) ...שכשמתבונן האדם עומק שפל מצבו שהרכה לפשוע כ"כ נגד יוצרו ובוראו עיקר עצתו היא אמונה - להאמין בה'... שכל מה שמתגבר יותר תוקף החשבות נחויץ יותר להשריש בלבו כח האמונה, וע"י האמונה זוכה למידת הבטחון שהוא ענף מהאמונה. ועיקר הבטחון הוא בשעת הצרה כמבואר בזה"ק (ח"ב כב) ואף שלפי השגת שכל אנושי אין עוד שום מזור ותרופה לתחלואי נפשו, עכ"ז יאמין ויבטח בחסד עליון ובגדלות הבוב"ה שהוא לאין סוף ותכלית... ברוב רחמנותו יעזור גם לי השפל שבשפלים... והבוטחים בה' ובישועתו לא יבשו משברם, וכן דהע"ה אמר (תהלים כה א) 'בך בטחתי אל אבושה', ובאמונה ובטחון הוא ממתיק הכל ומהפך לרחמים רבים, עכ"ל.

ואל יאמר אבדתי גם אבדתי, נתרחקתי כל כך מבוראי עד שאינו מרחם עלי, דאיתא בספר 'שפתי צדיקים'

הארץ, מיהרו להרימו והשיבוהו למיטתו. כעבור כמה שעות שמעו התלמידים את רבם קורא להם מחדרו, בהיכנסם ראו כי הוטב מצבו פי כמה וכמה, וביקש מהם להביא לו כוס חמין, לא עבר זמן רב ועמד על רגליו כאחד האדם. פתח הרה"ק ואמר לתלמידיו, אסביר לכם, בשכבי על מיטתי נזכרתי במאמרו של מו"ר המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע על הפסוק (תהלים לב י) 'הבוטח בה' חסד יסובבנו', שאין כאן לא סגולה לא ברכה ולא הבטחה. כי אם 'מציאות וטבע' ממש - הבוטח בה' חסד יסובבנו... ע"כ התחזקתי בביטחון, והחילותי לרדת מהמיטה, שהרי 'בדרך הטבע' על החסד לסובבני, אך תיכף נפלתי ארצה, עד שהחזרתם אותי על המיטה. או אז חשבתי בדעתי כי נפילתי הוכחה היא שעדיין לא הגעתי לשלימות הביטחון. לכן העמקתי ברעיוני יותר בענין הביטחון בבורא ית', עד שאירע הנס ויצאתי בריא ושלם ללא כל פגע - בבריות גופא ונהורא מעליא.

מסופר על הגה"ק מנובהרדוק זי"ע כי היה לו בית קטן בלב היער מחוץ למושב בני אדם, בו היה מתבודד רבות בעסק התורה ובעיון המוסר. באחד הלילות באישון ליל, כלה השמן שהיה לו למאור, ולא היה אפשר לו להמשיך בלימודיו, לכן חיזק עצמו במידת הבטחון כי לא כלו רחמי ה', ואין נבצר ממנו להביא לו אש ואור אף לעת הזאת - ולשם 'השתדלות' פתח את הדלת, ואכן על פתח הבית עמד מאן דהו ונתן לו נר למאור וחייתה נפשו, ולא ידע מי הוא זה ואיזה הוא אשר נתגלה לו מן השמים להאיר לו. בבקרו של יום אסף הנובהרדוק'ער את שאריות הנר למען יעמדו ימים רבים למשמרת לזכר הנס שנעשה בכוח הביטחון. לימים פרצה שריפה בביתו, ובין הכל כילתה גם את שארית אותו הנר. שמח הנובהרדוק'ער לשמוע על כי כן אירע, באמרו, הנה עצם מה שהחזקתי את שארית הנר היה פגם בביטחון, כי מה ראיתי להפליא את הנס הלז יותר משאר הנסים שהבורא עושה עמנו בכל יום בכל עת ובכל שעה - על ידי הביטחון. על כן כילו מן שמיא את הנר.

ח. ומוכיח כן מדברי המדרש (פר' שופטים ה ב) 'לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם' (משלי ו ו), כי לא תחיה הנמלה יותר משהיה חכם ואין מאכלה בהם יותר מחיטה ומחצה ואפי"כ היא אוגרת וכוונסת הרבה הרבה תבואה, ולמה היא עושה כן, שאמרה שמא יגזור עלי הקב"ה חיים ויהיה מוכן לאכול, היינו אף שיודעת שאינה חי' כל כך, עכ"ז מאמינה באמונה שלימה בהשי"ת שיגזור אומר ויקם אף שלפי הטבע א"א שיהיה כן, מכל מקום היא בשלה - שמא יגזור עלי חיים למעלה מכל סיכוי ודרך הטבע, כי לא יפלא מה' דבר. אף אנו נאמר, מדוע ייגרע 'בן אדם' - מדוע אינו מאמין לכה"פ כאמונתה של נמלה זו שהקב"ה יושיענו למעלה ומחוץ לדרכי הטבע.

ט. ידוע דבר המעשה שסיפר הרה"ק רבי ברוך ממעזבוז זי"ע, שפ"א בילדותו כששהה אצל זקנו מרן הבעש"ט זי"ע,

באר הפרשה - שלה

ה

המרחה על בניו, אך אני כבר נדחיתי לגמרי, ואף שאמר הפייט 'הטוב ומיטיב לרעים ולטובים' אינני בכלל זה (כמאמר העולם, שלכל 'כלל' יש יוצא מן הכלל), כי אין זה אלא לסתם 'רעים', אבל לא לרע כמוני... ובאמת טענה זו אין לה שחר, ומעיקרא פירכא היא, ואדרבה תגל נפשו בה' ובישועתו ויראה פלאות בזכות אמונתו.

וכן היינו בעיניהם - יקנה בנפשו עזות דקדושה ולא יחשוב כיצד הוא נראה בעיני אחרים
בפרשתן (יג לג) 'ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם', כאן למדנו פרק ב'עזות דקדושה', וכדרך

ויבוא לפני זקנו אחד מחכמי האומות, לבקש עצה על פצעיו וחבורותיו, אמר לו הבעש"ט כל זה בא לך מאחר שדמך רותח בתאוות, אם תשקיט את נפשך הסוערת אף הנגעים והצרעת ישקוטו. שאל הגוי את הבעש"ט, אמור נא, וכי איך אתה יכול להתאפק מתאוות עולם. ענה הבעש"ט, הרי כבר זקנתי ותש כוחי מלהתאוות תאוה... כשהלך הגוי שאלו הנכד מדוע לא ענית לו שהינך פורש מהתאוות כי אתה יהודי'. אמר לו הבעש"ט, מה מבין 'גוי' במהות נפשו של יהודי... (וואס פארשטייט א גוי אין א איד). הוסיף על זה הרה"ק רבי ברוך, ואמר, זקני אמר 'מה מבין גוי בנפש היהודית'. ואני אומר 'מה מבין יהודי בנפשו של יהודי', כלומר שאף היהודי עצמו אינו מכיר בכוחות עצמו כלל וכלל...

י. הרה"ק האמרי אמת' זי"ע היה אומר על דבריהם (תענית כט) 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא (יד א) - אמר רבה אמר רבי יוחנן, אותו היום תשעה באב היה, אמר להם הקב"ה, אתם בכיתם בכייה של חנינם, ואני קובע לכם בכיה לדורות'. ואם במידת פורענויות כך, עאכו"כ שבמידה טובה המרובה ממידת פורענויות - וודאי שאם ישמח האדם אפילו שמחה של חנינם יקבע לו הקב"ה שמחה לדורות.

פעם פגשתי אחד מאנשי ירושלים כשכולו אומר שמחה וצהלה, שאלתי אותו לשמחה מה זו עושה, פתח פיו בחכמה ואמר, כי הנה כתיב ישמחו השמים ותגל הארץ, הרי שלמעלה ממני בשמחה וכיוצא בדבר גם מה שלמטה ממני, ומה לי להלך באמצע כ'אבל בין חתנים'...

יא. פעם בא יהודי לפני הגרי"ז מבריסק זי"ע ואמר לו בביאור דברי רש"י (בראשית לב ה) עה"פ 'עם לבן גרתי ואחר עד עתה... ויהי לי שור וחמור' ופירש"י 'ולא למדתי ממעשיו הרעים'. והיינו, שיעקב אמר לעשו, אם תתמה האיך 'עם לבן גרתי' בכפיפה אחת ואפילו הכי 'לא למדתי ממעשיהם הרעים'. אין זה אלא כי ויהי לי שור וחמור - דימיתי אותם בעיני כשור וחמור ותו לא מידי, ומה לי ולהם... על ידי כן לא למדתי מאומה ממעשיהם הרעים.

הדברים מצאו חן בעיני הגרי"ז, וכה אמר, אין זהו 'פשוטן של דברים', אבל הדיבורים גופא נכונים וקיימים. כי רבים חללים הפילו 'חברים רעים', ולזה האיש 'עצה טובה' קמ"ל - שיביט עליהם כ'שור וחמור' שאין אדם בעולם הנמצא בסביבת שוורים וחמורים ולומד מהם 'הנהגות' וארחות חיים....

פעם פגש יהודי את הרה"ק הרמ"ח סלאנים זי"ע כשהוא מהלך ברחובה של עיר בתל אביב בעודו לבוש בכל ה'שמונה בגדים', מלבושם של בני ארץ ישראל. שאלו הלה, וכי אין מע"כ מתבייש להלך כאן ברחובות אלו במלבוש זה. ענהו רבי מוטל, וכי אדם הנכנס לרפת לעבוד בין הבהמות עליו להתלבש ולהיראות כבהמה ברפת, אף אנכי, וכי צריך אני להידמות לכל בעלי הרפש המהלכים כאן ברחובות..

יב. ואל תשיביני דבר - הרי צריך האדם להיות 'איש בין אנשים' - כי כבר אמר הרה"ק מקאצק זי"ע (עמוד האמת, בפרשתן. ועוד) לבאר בריש פרשתן 'שלח לך אנשים' - שיק אוועק דאס מענטשליכקייט (שלח מעמך את האנושיות) וכוונת הדברים, לעקור ולשרש את ההתרפסות היתירה למצוא חן בעיני כל אדם - כשהדבר נוגד את יסודות היהדות, וכל ה'מענטשליכקייט' איננה שווה אפילו כקליפת השום כנגד 'שערה אחת' של יראת שמים וגדרי קדושה...

וכבר אמרו, כי זה הדבר מדובר במי שעד עתה היה 'חציו אדם וחציו מלאך', זה האיש כשישלח מעמו את חצי האדם ישאר כולו מלאך, אבל מי שמתחילה אינו אלא חציו אדם וחציו בהמה, ח"ו מלומר לו שישלח את האנושיות

באר הפרשה - שלה

אומרים כן עליו, וז"ל. כי ע"י שהיו שפלים בעצמם כחגבים לכן כן היו בעיניהם, כי הכל תלוי בעבודת האדם... (עיי"ש).

ולא תתורו והייתם קדושים לאלוקיכם - עיקר גדולתם של ישראל בכפיית יצרם

בפרשתן (טו לט) 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם... למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי והייתם קדושים לאלוקיכם', ובתרגום יהונתן 'ותהוון קדישין הי כמלאכי דמשמשין קדם ה' אלהכון'.

וכבר איתא במדרש (במדב"ר טו יא) שהקב"ה וויתר להם לישראל על אומרם 'ונהי בעינינו כחגבים', אבל על אומרם 'וכן היינו בעיניהם' לא וויתר להם - וכך הייתה טענתו, אמר להם הקב"ה, וכי יודעים הייתם מה עשיתי אתכם לעיניהם, מי אמר לכם שלא הייתם בעיניהם כמלאכים, ובוהו גרמו לעצמם העונש של 'במספר הימים אשר תרתם את הארץ...' ומבאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תר"מ) שמה שהאדם חושב זה הוא שומע ואם האדם מסתובב בהרגשה שהוא נמלה אכן ישמע את בני העולם

כי אז ישאר כולו בהמה... והוא אשר דברנו כי כל כוונת הדברים אינה אלא להגיע לשמירה יתירה על התורה ומצוותיה, אבל כשיביאנו הדבר להיפוך תורה לא לזה דברינו אמורים.

וכן אמר הגה"צ המשגיח ר' גד'ל אייזנער זצ"ל, כי האברכים והבחורים שבדורנו רוצים ליהפך למלאכים, מה יעשו קודם כל הם נעשים 'אויס מענטש' (והוא כינוי למי שהנהגתו איננה כהוגן, ואינה סובלת כל ביקורת) נמצא, איבדו מעמד 'בני אדם' ולמדרגת 'מלאכים' לא באו.

הנה אמרה תורה (דברים כב טז) **את בתי נתתי לאיש...** מסופר שהרה"ק רבי משה אונגאר זי"ע חתנו של הרה"ק ה'דברי חיים' מצאנו שלח פעם מכתב לחותנו ובו מפרט הוא כמה וכמה מעלות על בחור פלוני שהציעו לו ליקח לחתן לבתו, שלח לו ה'דברי חיים' תשובתו, 'את העיקר לא כתבת לי האם הוא 'מענטש' (אנושי) ככתוב בתורה את בתי נתתי לאיש...' וכן היה שגור בפיו של הגה"ק מטשעבין זצוק"ל.

יג. ולגבי נסיונות אלו אמרו 'ויגבה לבו בדרכי ה', ולא יהא 'זנב' אחרי אותו חבר רע, אלא בעזו ותעצמות יכריז ויאמר 'אדם חשוב' אני, אין מכבודי להתרועע עם חלשים אלו... הא למה הדבר דומה, לנער אחד שנכנסה בו רוח שטות, עד שנדמה בעיני עצמו כ'עכבר'... יומם ולילה התהלך הנער והסביר לכל סובביו באר היטב כי באמת עכבר הוא, שרץ השורץ על הארץ... משהחריף המצב שלחוהו לבית המשוגעים, שם טיפלו בו זמן ארוך להפוך מחשבת שטות זו, ולהכניס לידיעתו שאינו עכבר אלא אדם מן השורה. ויהי היום והחליטו המומחים שהבחור כבר הבריא בנפשו והרי הוא כבר כאחד האדם, הזמינו את הנער אליהם ושאלוהו מהו ומה טבעו, והנער צעק, 'אדם אני ולא עכבר... אינני עכבר... אינני עכבר...' מששמעו מפיו כך שחררוהו לדרכו.

לא עברו כמה רגעים והבחור החל רץ ברחובה של עיר, שאלוהו בני משפחתו, ממי הינך בורח, ויען הבחור מתוך רעדה, ראיתי חתול ברחוב... וממנו הנני בורח כל עוד נשמתי באפי, כי כן משפט העכברים לפחד מן החתולים האוכלים אותם בעודם בחיים... המשיכו לשאלו, הלא זה עתה שמענוך מכריז ואומר בריש גלי שאינך עכבר אלא בן אנוש, ומה לך לפחד כי אתא שונרא (חתול), ענה הבחור ואמר, 'אכן, אני הנני כבר יודע ומכיר בכך שאדם אני ולא עכבר, אך חוששני שמא החתול אינו יודע מכך, ויבוא לאכול את בשרי... מכך מרתתין ידי ורגלי'.

דוגמת כן נראה זה המתפעל מחתולי רחובה של עיר, ומתפתה להלך אחרי טומאת הרחוב... מה לך מתפעל, וכי אינך רואה שאין לך מה להתפעל ממנו 'מאותו ידיד' המושך אותך, הלא אין זה אלא דמיון בעלמא... ואך כסיל ובער ילכו במועצותיהם אחר שטויותיו של יצר, כי מי שפוקח את עיני שכלו רואה שהכל שקר ורעות רוח, אין בו ממש... יד. וכבר אמרו, שבריש הפרשה אנו מוצאים שהקב"ה אמר לו למשה רבינו 'שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען', ואף על פי שמאת ה' היתה זאת, מכל מקום כמה מכשול וכאב יצא מאותו 'ויתורו'. ומכאן קל וחומר, אם בעת שציווה הקב"ה 'ויתורו' יצא מה שיצא. אם כן מה נוראות הם תוצאותיו של **ולא תתורו** - אם יתור האדם חלילה אחר לבו ועיניו. ובכלל 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' לזכור את דברי רש"י בריש פרשתן (יג ב) 'אני איני מצוה אותך אם תרצה שלח', ביאר הרה"ק מבוהוש זי"ע שמרמז לו לאדם המסתפק על דבר שברצונו לעשותו - שאין בו לא עבירה ולא מצווה - הרי הסימן מסור בידי ש'אם תרצה' (שלבנו או עיני חומדים את הדבר) דהיינו אם הוא מרגיש שהגוף גם כן רוצה לקיים דבר זה אז 'שלח' ישלח את הדבר מאיתו לבלתי עשותו.

ולא תמה מלחמתם עם היצר, אלא כי אחר שיהיה לו מלחמה גדולה להכניע היצר - לפי רוב העבודה יתעלה למעלה למעלה עד שיזכה גם בעוה"ז בעודו בגוף לקדושת המלאכים^ט, ולכן אמר הקרא, אפילו אחר שכבר 'זוכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם' עדיין תצטרכו להתייגע על 'ולא תתורו...' ורק כך תזכו לקדושת המלאכים 'והייתם קדושים לאלוקיכם'^י.

ומכאן ילמד כל חד בדיליה, שלא להתעצב אל לבו ולא יתייאש בראותו כי נסיונות פוקדים אותו ללא הרף, כי אדרבה הם באים להעלותו למעלה למעלה, וירגיע את עצמו כי אף צדיקי עולם ושרפי קודש עומדים בפני נסיונות קשים, ומשם כל מעלתם וגדולתם^י.

הנה מכאן למדנו יסוד נפלא - לכל יפול לב האדם בקרבו בראותו כאלו נסיונות הוא מתנסה מדברים הפחותים - איש איש בנסיונותיו שלו, ויבין שכל זמן שהנשמה בקרבו של אדם הרי הוא עומד בפני נסיונות קשים ומרים 'חדשים לבקרים'. וכך מבאר הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע (לקט אמרי קודש פרשת שלח) דלכאורה דברי ה'תרגום יונתן' צריכים ביאור, היכן מצא בן בקרא לרמז שקדושתם של בני ישראל הינה כמלאכים (ותירון בפשטות, דכאן כתוב והייתם קדושים 'לאלוקיכם', משא"כ שאר מקומות דכתיב קדושים תהיו לא כתיב לאלוקיכם).

ומבאר הרה"ק המהרי"ד דכבר שאלו תלמידי הבעש"ט - מדוע מצינו כי אף הצדיקים הגדולים ביותר שכבר קידשו עצמן עם רמ"ח איבריהם ושם"ה גידיהם בלתי לה' לבדו - עדיין עומדים הם בפני 'נסיונות' קשים

וכך היה הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (בספרו 'ליקוטים' קמ"ד). 'חפציך בו אסורים' וואס ס'ווילט זיך טאר מען נישט, פירוש, כי ממה שרואה האדם כי לבו נמשך אחריו באופן חזק, הרי"ז סימן עבירו שאין לו לעשות זאת. כי אם היה הדבר מצד הקדושה כבר היה היצר מוצא דרכים לקרר רצונו ותבערת לבו לקיים 'מצווה' זאת.

טו. וביותר הדברים אמורים ב'אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' - בדברים שנפשו של אדם מחמדתן - כל חד וחד בדיליה... מעשה שהיה בימי קדם כששלטו העוני והמחסור בכל פינה בעיה"ק ירושלים, והנה מדרכתם של בית תלמודם של תשב"ר שהיו מעניקים לתלמידיהם פיסת 'מזונות' אחת לשלושים יום בכל 'ראש חודש', פעם היה תלמיד נבון שלגודל אהבתו אל אביו החליט לעצור בעצמו בכל כוחו מאכילת העוגה ולהגישה כ'מתנה' לפני אביו, מיד כשקיבלה מידי המלמד עטפה בנייר, ושמר עליה מכל משמר לבל יתנסה ב'נסיון' לאוכלה, ב'הפסקה' הראשונה פתח ה'עטיפה', הביט בעוגה וירא כי טוב - ולא יכול להתאפק, על כן נגס בה בצידה כשיעור 'כל שהוא', ומיד סגר הנייר, ב'הפסקה' הבאה שוב פתח ונגס בצידה השני... סוף דבר, בבואו לביתו הגיש את העוגה לאביו בקריאה של חיבה ראה נא אבי מה הבאתי לך מבית תלמודי... נתמלא לבו של האב צהלה ורינה, אבל כשפתח את הנייר ומצא שהעוגה נגוסה (געביסן) מכל צדדיה, אז זלגו עיניו מהתרגשות שני דמעות גדולות, בראותו עד כמה חשק בה הבן, וכבר 'נכשל' באכילה זעיר פה זעיר שם, ומכל מקום עצר בעצמו במסירות נפש להציל ככל האפשר להגיש לפני אביו מזה נתרגש האב פי כמה וכמה... אף לדידן ייאמר, אכן, נפלת ונכשלת, כבר נגסו בך בכל פינה ופינה, אדרבה, דייקא כשתשוב תחזור בך, ומענתה תעניק לאביך שבשמים את הנותר מהנגיסה והנשיכה ותערב מנחתך לפני הקב"ה פי כמה וכמה. טז. וכנודע, כי עיקר הטעם והחיות בעבודת ה' באה לו לאדם רק מהיגיעה והנפילות לצורך עלייה, וכבר היה מעשה לעולמים במדינת יפאן שם נהוג עלמא לאכול דגים חיים, פעם הוצרכו לשם כך להביא דגים ממרחקים והכניסום לפריזער (מקפיא) אך משהגיעו לפרק האכילה הורגש בדגים 'טעם לוואי' (אחר שהיה בפריזער), ולדאבון לבם של ה'סוחרים' ירדו מחירי הדגים פלאים... עד שהחליטו להכניסם בחביות של מים וכך יוכלו לאוכלם מיד בעודם חיים, אבל שהותם בחביות (אשר הם קטנות לעומת הנהר הרחב) גרמה לכך שיהיו הרבה מהדגים 'שבורים', מה עשו, הכניס כריש (הטורף דגים) לתוכי חביות הדגים, ואכן, כמה וכמה מהדגים נהרגו ונאכלו ע"י הכרישים אבל השאר נשארו בחיים שלמים ובריאים, כי רצונו של הכריש לאוכלם חיים, הכניס בקרבם רוח מלחמה להקהל ולעמוד על נפשם ובזה ניצולו חייהם.

כמו"כ לדידן, החכם יקח 'חיות' לעצמו מאותו יצה"ר אשר בא בכל עת להדיחו ממקור הקדושה והחיות... יז. ומוסיף שם המהרי"ד לאידך גיסא, שאף הזוכה ל'והייתם קדושים לאלוקיכם' ידע כי אין זה מכוחו כלל כי 'אלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו', והנה, המלאכים אין להם 'יצר הרע' ולא תאוות הגוף - ממילא אין קדושתם אלא מתנת שמים מבלי יגיעה ועבודה, כיו"ב, יביטו כל בני עולם כשהם עומדים ומצליחים בנסיונותיהם - שאין כאן אלא

והראיה - שהלך ונשתמח על קברות האבות, כמו שאמר רוח אחרת עמו, ואעפ"כ - וימלא אחרי, פירוש השלים אחר רצונו יתברך, לזה זכה להקרא עבד ה' כמשה רבינו.

התגברות זו יקרה בעיני ה', כי ע"י עמידתו במאבק ובקשרי מלחמה כשאנו נכנע לצר הצורר זוכה להתעלות במעלות רמות". וכמו שפירש הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (בהעלותך תרנ"ז) מה שנאמר (ישעיה ט א) 'העם ההולכים בחושך ראו אור גדול', שרק על ידי שהלכו בחושך - שהמשיכו להלך בדרכם על אף החשכה והסתרות, לכן זכו ל'אור גדול'. וזהו מה שנאמר (מיכה ז ח) 'כי אשב בחושך ה' אור לי', שעל ידי חושך זוכים ל'ה' אור לי'.

הננו ועלינו - אם נפל ממדרגתו ישוב מיד בתשובה וייחשב כמי שלא נפל כלל

בפרשתן (טו לט) 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', הנה 'מכת מדינה' היא הייאוש - שהאדם מתייאש מעצמו, ואחר שנפל ונכשל בחטא חותם עצמו ב'חותמו של... ' בהחלטה כי כבר איננו שווה מאומה... וממילא כבר מותר לו הכל, כי ממילא כבר רחוק הוא מן הקדושה. וכה ביאר הרה"ק מזידיטשוב זי"ע בספר 'סור מרע ועשה טוב' (בהקדמה ל'דרך עץ החיים') בשם הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע 'ולא תתורו אחרי... ואחרי... - אף אם נכשלת בעוונות החמורים ביותר אל תתיר את הקשר, עמוד עמוד על משמרתך, וייחשב לך כמי שלא נכשלת מעולם (ואף הפוגם עדיין נחשב 'נוטר' כשיחזור בתשובה)". כעין זה מבאר ה'חתם סופר' זי"ע (תו"מ שלה ד"ה בענין שילוח מרגלים) את כל השתלשלות פרשת

וכבר איתא מהרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (פר' נשא תר"ע) על דברי הגמרא (שבת פח: פמ.) ואמר ריב"ל, בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע, מה לילוד אשה בינינו, אמר להן, לקבל תורה בא... אמר לו הקב"ה למשה, החזיר להן תשובה, אמר לפניו, ריבוננו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה... קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם. וצריך ביאור דבוודאי לא הייתה כוונת המלאכים לקבל את התורה אלא בפירושה הפנימיים ללא קיום המצוות בפועל בזה העולם, ומה תשובה ענה להם משה, אלא ביאורו, כי אי אפשר לו לאדם לבוא לשלימות קנין וקדושת התורה רק ע"י העמידה בקשרי המלחמה והנסיגות, אמור מעתה כי המלאכים שאין ביניהם לא קנאה ולא תחרות, לא יצר ולא תאוות הלב מה ענין יש להם עם התורה... נמצינו למדים שרק האדם אשר בקרבו 'יצר בוער' לרע, זה האיש מעלתו גבוהה ביותר כשהוא כופה את יצרו למעלה ממדרגת המלאכים ובידו לקבל התורה.

וכך כתיב בפרשתן (יד כד) 'ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי'. ומבאר ה'אור החיים' הק' (אחר כמה קושיות בפסוק) כי כאן למדנו חשיבותם של העובדים את הבורא מתוך קושי ונסיגות, והעושה כן זוכה ליקרא עבד ה'. וזהו אומרו 'ועבדי כלב', התדע מדוע נקרא בשם 'עבדי' עקב - כשכר על אשר היתה רוח אחרת עמו. הגם שאף יהושע לא חטא כשאר המרגלים, לא קראוהו 'עבדי' כי היה לו סיוע, שהרי זכה לזה בזכות תפלת משה, וממילא לא בא לידי נסיון כלל, משא"כ כלב שנכנס תחת סכנת יצר הרע ותחל רוח רעה לפעמו,

מתנת שמים, ומוסיף המהרי"ד בשם הרה"ק מסטרעליסק זי"ע שעיקר עבודת האדם להרבות בתפילה להפציר על כך מאבינו שבשמים, ואף הוא עצמו על כל ענין וענין שרצה להתחזק העיקר היה אצלו התפילה לה' שיעזור לו על זה, ולכן אמר כמלאכיא שאין להם יצר.. אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים... שהיה רק באתערותא דלעילא...

יח. משל למה הדבר דומה, למי שמחזיק חפץ בידו, שאם ברצונו לידע האם הלה מחזיקו בכח או שאחזיתו רפה, עלינו לנסות לחלצו מידו ובזאת תבחן אחיזתו. עד"ז, המבחן לאדם האם אחיזתו בתורה ובמצוות היא ביד חזקה, כשהיצר מנסה 'להוציאו מידו' ולהפילו ממעמדו, אם הלה עומד כראוי על שלו הרי"ז סימן שאחזיתו כהוגן היא, ואם לאו הרי סופו מוכיח על תחילתו שמעולם לא גמר בדעתו לעשות רצון קונו.

יט. הנה איתא במדרש (רבה, טז א) אין לך חביב לפני הקב"ה כשליח שמשלח לעשות מצוה ונותן נפשו כדי שיצליח בשליחותו, ואין לך בני אדם שנשלחו לעשות מצוה ונותנין נפשם להצליח בשליחותן כאותם שנים ששלח יהושע בן נון שנא' (יהושע ב א) 'וישלח יהושע בן נון מן השטים שנים, מי היו, שנו רבותינו אלו פנחס וכלב, והלכו ונתנו נפשם והצליחו בשליחותן'.

וכתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"א) וז"ל. אא"ז מו"ר זצלה"ה רגיל לומר כי גם כהיום הזה - המקיים מצות

עז. וכך נמי אמרו המעפילים - לא נשמע להקב"ה האומר שאבדה תקוותנו, אלא נתגבר לשוב בתשובה, לעלות אל ארץ הקודש מתוך אמונה ובטחון בה, ואכן, בדרך עלייתם מתו, ובאו בזה לדרגת 'מת מתוך תשובה סימן יפה לו', ואין לך תשובה גדולה מזו, כי הקב"ה קיבל אותם ואת תשובתם השלימה.

על פי האמור מבאר ה'חתם סופר' הא דאמרו חז"ל (שבת צו: צו.) 'תנו רבנן מקושש זה צלפחד דברי רבי עקיבא, אמר לו רבי יהודה בן בתירא, עקיבא, בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, אם כדבריך (שהמקושש הוא צלפחד) - התורה כסתו ואתה מגלה אותו. ואם לאו - אתה מוציא לעז על אותו צדיק (צלפחד). אלא מהיכא הוה מועפילו (היינו שצלפחד מת בהיותו מהמעפילים). והנה, אם נאמר כפי הנראה בפשטות שהמעפילים רשעים היו שהלכו נגד רצונו של מקום, אם כן אף רבי יהודה בן בתירא האומר שצלפחד מן המעפילים היה, הרי הוא מוציא לעז עליו או מגלה מה שהתורה כסתה. ובע"כ תאמר, כי המעפילים אכן היו צדיקים וקדושים, וכל העפלתם לא הייתה אלא מתוך מטרה לשוב בתשובה, ואכן, מתו מתוך תשובה, ולזה אמרו בנותיו שאביהם בחטאו מת - היינו מתוך תשובה על חטאוי.

המעפילים, שנאמר (יד מ) וישכימו בבוקר ויאמרו הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו. ומשה הזהירם שלא ימהרו לעלות אל ארץ ישראל, ואכן בדרך עלייתם מתו. ולכאורה צריך ביאור מה חשבו אותם מעפילים בהמרותם את פי ה', הרי כבר ראו ביום האתמול שנענשו המרגלים בהמרותם את פי ה'.

ומבאר החתם סופר, כי כל חטאם של מרגלים היה בהסרת בטחונם מה', כי אכן אמת היה הדבר 'כי עז העם היושב בה', אבל היה להם לבטוח בה', והם לא בטחו בישועתו. ויהי ממהרת, התעוררו לשוב בתשובה שלימה, וכתשובת המשקל 'באותו מקום ובאותו זמן' רצו לעלות לארץ ישראל אל מקום הכנעני והעמלקי - להראות רוב בטחונם בה', אך הקב"ה שלח ביד משה עבדו לומר להם לא תעלו ולא תלחמו, והם חשבו שהבורא דוחה אותם מתשובה, ולא אבו לשמוע בקול דברים אלו, כפירוש ה'של"ה' הק' (שער האותיות אות ק' בשם אביו הק') בדברי חז"ל (פסחים פו:): 'כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא', כל מה שיאמר לך הקב"ה שהוא בעל הבית בעולם הזה עשה וקיים, חוץ מצא - אם יאמר לך הקב"ה צא ממחיצתי, אינני מקבל תשובתך, בזה לא ישמע לקולו כלל, אלא ישוב אל הבורא ביתר שאת ויתר

בוראו שנשתלח בעוה"ז כדי לעשות רצונו ית' נקרא שליחי מצוה בודאי... וכן בכל מצוה אם האדם מבטל באמת כל רצונו אף לא לזכות למדרגות רק כדי לעשות רצון ה' בלבד. נקרא ש'נותן נפשו בהשליחות' (ואין לך חביב לפני הבורא כלשון המדרש)... ובאמת המדרש הזה הוא לימוד על חיי העוה"ז שנשתלח האדם למקום סכנה (כלומר, לחיי העולם הזה). והעצה ע"י המצות שהם נוגעים ושייכים בכל מעשה האדם, לעשות רק רצונו ית', ועי"ז יוכל להתדבק בפנימיות חיות השי"ת שיש בכל מעשה.

הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע היה דורש את הכתוב בפרשתו (יג יא) 'למטה יוסף למטה מנשה גדי בן סוסי' כמין חומר, שהנה תכלית ירידת האדם למטה לעולם הזה הוא בכדי להוסיף לנשמתו עוד תורה ומעשים טובים, והנה כאשר ירד למטה שכח מכל המטרה והתכלית ונהיה בבחי' מנשה - כי נשני אלוקים, גדי - הגד נא, וכי אינך אלא בן סוסי, במה עדיף אתה על פני הסוס...

כ. והעיקר, שיזכור את האזהרה האמורה בפרשה (יד ט) 'אך בה' אל תמרודו'. מסופר שבשנה אחת התלהב הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע בשעה שקרא בתורה כדרכו, וזעק בהתלהבות 'אך בה' אל תמרודו'. באותה שעה היה שם הרה"ח ר' מענדל וועג זצ"ל (שהיה דר בארה"ק) ודברי הרבי חדרו בו היטב היטב, ופסוק זה בניגונו של הרבי נהפך לחלק ממהותו, ותמיד היה ר' מענדל חוזר אך בה' אל תמרודו, אך בה' אל תמרודו.

אחר כחמישים שנה ביום שני פר' שלח - יום הקריאה, אחר שחרית נדברו ביניהם החבריא קדישא בבית מדרשם בעיה"ק טבריה, וסיפר חתנו של ר' מענדל - ר' יעקב פוקסמאן, איך שחותנו היה חוזר על קריאת הרבי אך בה' אל תמרודו, בין החסידים ישב הרב החסיד רבי מאטיל בוימל זצ"ל שנתלהב לבו בקרבו באש קודש, ונתעורר מאד מקריאת אך בה' אל תמרודו, משיצא רבי מאטיל מביהמ"ד, פגע בו רכב בנסיעתו, ועל אתר השיב ר' מאטיל את נשמתו ליוצרה. כאשר בא הרה"ק ה'ברכת אברהם' זי"ע לנחם את האבלים סיפרו לו בני המשפחה כי אביהם נסתלק מתוך הרהור תשובה, כשנתעורר מקריאת הרבי אך בה' אל תמרודו, נענה הברכת אברהם ואמר הביטו וראו כוחם של

באר הפרשה - שלה

אשר חפרו לעצמם כמו"ש חז"ל (מדרש איכה פתיחתא לג) 'כל ארבעים שנה שהיו במדבר, בכל ערב תשעה באב היה הכרוז יוצא ואומר צאו לחפור, והיה כל אחד ואחד יוצא וחופר לו קבר, וישן בו, שמא ימות קודם שיחפור, ולמחר הכרוז יוצא וקורא - 'יבדלו חיים מן המתים', וכל שהיתה בו רוח חיים היה עומד ויוצא, וכל שנה היו עושין כן' והנה מספר המתים בכל שנה עלה לכדי קצת יותר מט"ו אלף (עי' רש"י ותוס' תענית ל:;) ומכל מקום בשנה האחרונה בטלה הגזירה ולא מתו ט"ו אלף האחרונים.

והרי זה וודאי שאין לתאר ואין לשער היאך התפללו בני ישראל (תפלת ערבית) בכל ליל תשעה באב - בהשתפכות הנפש מתוך חזרה בתשובה, וכמו שאמרו (אבות פ"ב מ"י) 'ושב יום אחד לפני מיתתך' - כ"ש באותו פרק זמן ממש, ואעפ"כ בכל שנה מתו ט"ו אלף, ומדוע - כי אחרי כל המורא הגדול עדיין היה עולה בדעת כל יחיד ויחיד מאן יימר שאף אני בכלל המתים בשנה זו, הרי לא ימותו אלא כט"ו אלף מתוך רבבות מה לי לחשוש שאני בכלל המתים, תפילה כזו לא תבטל את ה'גזירה', אבל בשנה האחרונה (שנת הארבעים) ידעו הנותרים שללא כל ספק הרי הם בכלל המתים - שהרי לא נשארו אלא ט"ו אלף מתוך כל בני דור המדבר. ומתוך כך התפללו מעומק לבם (כתפילת הערב) - 'והוא רחום יכפר עוון ולא ישחית', ותפילה כזאת נכוחה לפתוח את כל השערים²¹. הרי לך שעל ידי תפילה

למדנו מכאן - שלעולם לא יתיימש אדם, אלא תדיר בכל עת ובכל מקום ימשיך בעבודת התשובה, ואף אם נראה לו שאפסה כל תקוה וכל שערי מעלה ננעלו בפניו, עדיין עליו להמשיך בתשובתו כי לסוף יקבלוהו ברחמים וברצון.

ובן מרמזים לה בשם מרן הבעש"ט ז"ע על הפסוק בפרשתן (יג כ) 'והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ', שהכתוב בא ללמד לכל הרוצים להתחזק - 'והתחזקתם', והאיך, על ידי 'ולקחתם מפרי הארץ', שיקחו מוסר מפירות הארץ שכל צמיחתם באה להם על ידי שמטמינים גרעין בקרקע, ונרקב כולו באדמה, ורק לאחמ"כ צומח ומתגדל לאילנא רברבא, כן הוא במלחמת היצר, דייקא אחר שיפול האדם על ידי היצר, יעלה מתוך ירידה זו להתקרב אל השי"ת.

עיננו לך תלויות - מעלת התפילה כשהיא באה ממעמקי הלב

בפרשתן (יד כא-לה) 'חי אני [פירש רש"י 'לשון שבועה'] וימלא כבוד ה' את כל הארץ... אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם... במדבר הזה יתמו ושם ימותו'. נוראות מצינו בדברי התוס' המביא את שיטת רבינו תם' (מסכת ב"ב קכא. תור"ה יום שכלו) שאף שנגזרה הגזירה וכביכול נשבע הקב"ה על כך - שכל דור המדבר ימותו (שישים רבוא שבין שנת העשרים לשנת שישים), ואכן בכל ליל תשעה באב היו כל אלו האנשים נכנסים לקברים'

צדיקים שעוררו את העם לתשובה בזעקת אך בה' אל תמרודו, ולאחר חמישים שנה עדיין חוזרים את הדברים באותה התלהבות ומתעוררים בתשובה מקריאתו זאת.

כא. כמה שינויי לשונות מצאנו בתהלים (ק) באותו הפרק המדבר מ'ארבעה הצריכים להודות', כי ב' פעמים כתיב 'ויצעקו' - בהולכי מדבריות ויורדי ימים, וב' פעמים כתיב 'ויצעקו' - בחולה שנתרפא ובושבים בבית האסורים, עוד שינוי מצינו כי בשנים הראשונים שנאמר בהם ויצעקו כתיב 'ממצוקותיהם יצילים' או 'ממצוקותיהם יוציאים' שמשמעו הצלה והוצאה לגמרי מן המיצר. לאידך, באותם שנאמר בהם 'ויצעקו אל ה' בצר להם' הרי הוא מסיים ואומר 'ממצוקותיהם יושיעם' שאינו אלא לשון עזרה וישועה, ולא הוצאה והצלה לגמרי.

ומבאר המלבי"ם (שם) כי צעקה גדולה מהזעקה, ושניים הללו שבהם נאמרה זעקה, ה"ה ה'חולה' השוכב על ערש דוי וזועק לה' רפאני ה' וארפא, אבל אין תפילתו כ"כ מקירות הלב, כי בסתר לבו הינו חושב - הרי לצידי עומדים כמה רופאים מומחים גדולים (שר"פ) לרפאות בסממני הרפואה ובחכמותיהם, ובאם נצטרך נפנה לעוד רופאים אשר בידם 'נסיון' רב ברפואת החולה, ומכיוון שאין תפילתו אלא ויצעקו אל ה' בצר להם - זעקה בעלמא, על כן אף ישועת ה' לא תוציאנו לגמרי מחליו אלא בדרך 'יושיעם' - שהקב"ה יוסיף לו עזר וסעד וממצוקותיהם יושיעם.

כיו"ב נאמר זעקה אצל היושב בבית האסורים - כי אף הוא כאותו החולה, שהרי מלבד תפילתו שיוציאו הבורא מאפילה לאורה ומשעבוד לגאולה, הינו סומך גם על 'עורכי דין' ועסקנים העוסקים בצרכי ציבור באמונה, שהם יסייעו בידו לצאת מן המצוק, וזעקה כזאת לא תיענה אלא בדרך 'יושיעם' ולא 'יוציאים' לגמרי.

באר הפרשה - שלה

יא

בדבר, ובזכות תפילתו נתעברה בו נשמת 'לוי' (שהרי לא היה נשיא משבט לוי השלוח כמרגל).

ומוסיף האריז"ל, שסוף דבר היה שכל הנשיאים הרעו מעשיהם, ואז נסתלק מכל אחד מהם נשמת השבט (ומוסיף שם בשעה"פ, כי אפילו נשמת האדם עצמו מסתלקת בעת שחוטא ל"ע, וכ"ש נשמת צדיק השוכנת בקרבו בסוד העיבור), זולתי כלב ויהושע שניצולו בזכות ה'תפילה'. כלב - כדאיתא בגמרא (סוטה לד:) 'אמר רבא מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות, אמר להן, אבותי - בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים' (עיי' בווה"ק קנח:), יהושע - כי משה התפלל עליו 'קה יושיעך מעצת מרגלים' (ורק עיי' זכה לעיבור של לוי).

מבאן נלמד במעלת התפילה, שהרי כל כך גדולה הייתה סכנת המרגלים עד ש'עיבור השבט הקדוש' לא הועיל להם להצילם מעצת רשעים, ואפילו הכי ניצולו יהושע וכלב על ידי התפילה ללמדך שהתפילה מועילה אף יותר מזכות אבות.

מעומק הלב אפשר לקרוע אפילו גזר דין שנחתם בשבועת ה'.

נוראות מצינו בדברי האריז"ל (שער הפסוקים פר' שלה), דהנה בתחילת הפרשה, נזכר שם השבט יחד עם הזכרת שם ה'מרגל', כגון, למטה ראובן שמוע בן זכור, למטה שמעון שפט בן חוריי... וכן גבי ה'מרגל' של שבט מנשה כתיב (יג יא) 'למטה יוסף למטה מנשה, ואילו אצל אפרים לא כתיב 'למטה יוסף' אלא מיד 'למטה אפרים'. וטעם הדבר, כי רצה הקב"ה להצילם מחטא, על כן עמד וצירף - לנשיאים של שבט ראובן - שמוע בן זכור, את נשמת ראש שבטו - ראובן בן יעקב (כעיבור נשמה), ולשפט בן חורי נשיא השמעוני את נשמת שמעון בן יעקב, וכן לכל נשיא ונשיא. והנה, בהגיעו ל'שבט יוסף' שנתחלק לשני שלוחים, עיבר את נשמת 'יוסף' בשליחו של שבט מנשה, אך יהושע שהוא משבט אפרים נשאר ללא עיבור שבט, וסכנתו הייתה גדולה, כראות משה כי כך עלה לתלמידו יהושע, עמד והתפלל עליו שלא יכשל

אבל, הולכי מדבריות, אשר 'תעו במדבר בישימון דרך עיר מושב לא מצאו, רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף', והריהו יושב בדד במדבר, מימינו אריות משמאלו נמרים, מלפניו ולאחוריו שאר חיות רעות. הרי הוא מקים קול צעקה אל ה' - כי יודע הוא שאין עסקן או רופא שיצילנו מהאריה הרעב שפגש בו זה עתה, ומבלעדי עוזו ועזרתו אין עזרה וישועה, צעקה זו תהא מקובלת עד מהרה אצל בוחן כליות ולב, ואז ממצוקותיהם יצילם.

כן נמי 'ורדי הים' - שהגיעו למצב של 'עלו שמים ירדו תהומות נפשם ברעה תתמוגג, יחוגו וינועו כשיכור וכל חכמתם תתבלע', הללו מכירים היטב כי ה'עסקן' הגדול שבעולם אין בידו לעצור ולהעמיד אניה המטרפת בלב ים, אלא הקב"ה - אשר לו הים והוא עשהו. וצעקתו תבוא מתוך עמקי הלב בזה התקבל תפילתו - וממצוקותיהם יוציאם. כב. עוד מצינו בפרשתן (יג טז) 'ויקרא משה להושע בן נון יהושע', וביאר הרה"ק הרבי רבי העניך מאלכסדר זי"ע (חשבה לטובה בפרשתן) שמכיוון שראה משה שתמיד הולך הוא ואומר 'הושע, הושע' - אנא ה' הושיעה נא, שכן הוא פירוש תיבת הושע (לשון בקשה), נענה משה ואמר 'יהושע' - מובטחני שיושיעו הבורא, כי מי שענינו נשואות תמיד אל ה' בתפילה אין ספק שישמע קל ויענהו.

וכבר אמר הרה"ק מקאברין זי"ע בלשון הפסוק (משלי כא ל) 'אין חכמה ואין עצה ואין תבונה נגד ה'', כי 'אין' בשפת האידיש הוא 'אחד', 'אין' חכמה ו'אין' תבונה - ר"ל חכמה אחת ועצה אחת ותבונה אחת יש והיא נגד ה' לשפוך לפניו שיחו בכל עת מצוא.

כג. פעם נסע מרן הבעש"ט הק' זי"ע יחד עם כמה מתלמידיו, על אם הדרך ציוה הבעש"ט לפנות לעיירה פלונית, לבית פלוני. בהגיעם מצאו לפניהם בית רעוע וישן המט ליפול, באותה שעה לא היה בעל הבית בביתו, אמר הבעש"ט לתלמידיו שיבקשו מאת בעלת הבית מזון עבורו, ויעשו התלמידים כדבריו, אך היא ענתה שאין לה בביתה אלא מעט גבינה ולחם עבש - אשר היא משמרת לבעלה לכשישוב מעבודתו בשדה, ויצוום הבעש"ט שובו אליה ואמרו לה שהרבי מבקש לאכול, מכיוון שכן, לא סירבה יותר בעלת הבית, ושלחה אל הבעש"ט את מעט האוכל ששמרה לבעלה. לאחר מכן ביקש הבעש"ט שיתנו לו מקום ללון, שוב ענתה בעלת הבית שאין איתם מאומה זולתי מעט תבן השמור לבעלה לשכב עליו. אף בזאת נענה הבעש"ט ושלח לומר, כי נצרך הוא למעט תבן זה, ותתן להם בעלת הבית את התבן...

הדברים אמורים בפרט בימים אלו – כאשר אנו עומדים בפתח ימי תמוז, כמו שאמר הרה"ק רבי שמשון מאוסטרופולי זי"ע (ספר קרנים דף כא) איתא ב'פליאה', מפני מה לא הצליחו המרגלים – מפני שהימים ימי בכורי ענבים, ולכן כתיב ותצפניהו שלשה ירחים, ולכן כתיב ענבם חסר ' עב"ל. ומבאר הרה"ק שכל סיבת חטא המרגלים היתה מכיוון שכל דרכם הייתה בימים שהם"מ שולט בהם (בג' חרשים – טבת, תמוז ואב), כי אמרו חז"ל

(תענית כט.) ששילוח המרגלים היה ביום כ"ט סיוון והיו מהלכים משך ימי תמוז עד ט' באב שעיקר שליטת הס"מ בהם. ולכן איתא ברש"י (יג ג) 'כולם אנשים... באותה שעה כשירים היו', כי דווקא באותו יום - כ"ט סיוון, שעדיין אין שליטת הס"מ, כשרים היו. אבל מן היום ההוא והלאה שלט בהם הס"מ ואבדו כשרותם. וזה שרימו הכתוב 'והימים ימי בכורי ענבים' – ענבים כתיב חסר 'י' - שהאותיות המבכרות (הקודמות) לתיבת ענבם – ס' קודם

אדהכי והכי חזר הבעל מעבודתו הקשה, דיברה לו האשה כי בא הרבי ולקח הן את מאכלו, הן את התבן למשכבו... בצר לו יצא האיש את פני הבית, נשא עיניו השמימה וזעק אל הבורא כל יכול, אבי, אבי, הבט נא וראה כי אין לי מאומה, אף לא מעט אוכל לאכול, וחסר מקום לינה אנכי, רחם נא עלי, ותן לי מחייתי בריווח. עוד באותו ליל עזב הבעש"ט עם תלמידיו את הבית והמשיכו בדרכם.

כעבור כמה חדשים, ושוב נסע הבעש"ט עם תלמידיו, וציווה לפנות אל בית ארמון יקר ומפואר, שם סעדו לבם בבית האיש בעל הארמון, לאחר מכן שאל הבעש"ט את תלמידיו אם מכירים המה את בעל הבית, הביטו התלמידים בפניו, וזכרו כי הנה עומד לפנייהם העני מלפני כמה ירחים - אותו בעל הבית שהבעש"ט אכל את לחמו האחרון ותמהו לדעת היאך נהפך במהרה לעשיר בעל נכסים כזה, נענה הבעש"ט ואמר לעשיר, ספר נא את השתלשלות עשירותך, ולאחר מכן אספר אני איזה דבר. פתח האיש וסיפר, מראש מקדם הייתי סוחר ביין, ופרנסתי הייתה ברווח, עד שנתהפך עלי הגלגל והפסדתי בעסקי היין, ונשבר מטה לחמי עד שהוצרכתי לעבוד עבודת פרך בשדה תמורת פרוטות זעומות. והנה למחרת היום שהיה הבעש"ט בביתי, דפק משרתו של הפריץ בדלת הבית, באמרו שהפריץ שלחו לקנות יין – לרגל מסיבה גדולה הנערכת בביתו, והוא נצרך דייקא לייני, אמרתי לו מדוע נטפלת אלי, הרי זה מכבר שאינני 'סוחר היין' שבעיר. אך הלה לא הרפה ממני בשום אופן, עד שהורדתיו אל 'בית היין' והראתיו כי כל החביות עומדות ריקניות מיין, זולתי מחצית החבית אחת שהנני נצרך עבור עצמי לקידוש והבדלה, ולא אוכל למכרו. ועדיין לא עזבני 'פגע' זה, והתעקש שאמכור לו מייני, על כן לקחתי טיפה אחת של יין מתוך מחצית חבית זו, שפכתיה אל אחת מהחביות הריקות, ומילאתי אותה במים עד גדותה. מה עשה הקב"ה, הכניס ריח גן עדן במרתף היין ולמים המהולים במעט היין נתן טעם של יין ערב ומשובח, עד שבשעה שטעם הפריץ מהיין היללו ושבחו, ומיהר להזמין אצלי עוד כמה וכמה חביות. כאשר הבנתי את אשר לפני דרשתי עבור כל חבית כזאת סכום הגון כמו שכתוב... והפריץ לא היסס לשלם - אחר שרב חשקו ביין. והנה יצאה השמועה בין בני העיירה, כי יין ערב וטוב נמצא בעיר, וכל בני העיר נקבצו עלי לקנות מהיין - שלא היה אלא טיפת יין במים רבים, ובתוך כמה שבועות הרווחתי הון רב - כדי עשירות הגונה, ובניתי לי זה הארמון וכו' וכו', כדרך בעלי בתים ועשירים פה קהילתנו קודש...

נענה הבעש"ט ואמר, עתה אען ואומר אני את חלק הראשון ממעשה העשירות הזאת, כי זה עידן ועידנים שפסקו לך משמיא עשירות גדולה, אך היות ולא בקשת על כך מלפני הקב"ה על כך לא באה העשירות לידך. והנה בראש השנה העבר עלינו לטובה, ויבוא השטן לומר שיבטלו מעליך את מתנת העשירות אחר שעברו כבר כמה שנים ולא ביקשת על זה. אך אני טענתי לעומתו שהנני מקבל על עצמי לגרום שתבקש על כך, וכאשר ראו עיניך, באתי אל ביתך ולקחתי מעמך את פירווי מאכל האחרונים אשר לך, ואף גם את מעט התבן שהיה בביתך, עד שבצר לך ומצאוך כל הדברים האלה יצאת השדה וזעקת אל בוראך מקרב הלב, ומיד נושעת.

עתה, בינו נא והתבוננו, הרי 'בעל הבית' מן היראים לדבר ה' היה, וללא כל ספק התפלל בכל יום וביקש על הפרנסה - ואף כיוון ב'פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון', גם נשא עיניו השמימה בעת עבודתו הקשה והמפרכת בתפילה על הפרנסה, ואפילו הכי בוששה ישועתו מלבוא, כי לא הייתה התפילה מעמקי לבבו כפי הנדרש, בחשבו, עדיין יש לי לחם לאכול ומצע לשכב עליו, ורק לאחר שראה כי כלתה אליו ה... פרצה הזעקה מתוככי לבבו ומיד נושע (וודאי

יש לו לאדם להיות שמח בחלקו, אבל לא בעת תפילתו אל בוראו, שאז יש לו לראות עצמו כרש וחסר כל, וכך יפעל כל טוב).

באר הפרשה - שלה

יג

לראות, אם תמצאו שם בעל חסד, אל תקחו מפרי הארץ, כי אין בזה שום הוכחה שהארץ מבורכת, כי אולי בזכות הצדיק נתברכו הפירות ולא מצד עצמותה. אך אם אין – אז והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ, כי אז יש ראייה מטיבן של פירות על ברכותיה של ארץ ישראל.

וראיתם אותו וזכרתם – גדולתה של מצוות ציצית

בסיום הפרשה (טו לח) 'דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית, על כנפי בגדיהם לדורותם ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת'^{טז}. ובטעם מצוה רבה זו, כתב ה'טור' (סי' כד) שעניינו הוא דוגמת אדם המזכיר לחבירו על עניין אחד, שקושר קשר באיזורו כדי שיזכרנו. כן אנו קושרים בבגדנו בכדי שנזכר את בוראנו בכל עת^{טז}.

והנה רבות מצינו במפרשי התורה כי טעמה של מצוות ציצית להכניע את היצר על ידי שייזכר האדם כי

לע'. מ' קודם לנ'. א' קודם לב', ול' למ'. יחדיו עולים לתוכת סמא"ל. שבאלו הימים יש לו שליטה, ולכך לא היה בידם להתגבר^{יז}.

אמנם כאשר נוסף חיילים בימים אלו לחלות ולחנן פני ה' אלוקים, שיצילנו מכל צר ומצוק ברוח ובגשם, בוודאי יהא ה' בעזרנו, וכמו שעלתה ביד יהושע וכלב להינצל בזכות התפילה כמבואר לעיל בשם האר"ז^ל.

היש בה עץ – הטוב ומטיב לאחרים משפיע ברכה על כל באי עולם

בפרשתן (יג כ) 'ומה הארץ השמנה היא אם רזה היש בה עץ אם אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ'. כתב ה'חתם סופר' ז"ע (ד"ה היש בה) כוונת הכתוב באמרו עץ ל'צדיק המגין על דורו כעץ' – והוא בעל גמילות חסדים, שהעולם נהנים מפירותיו כאותו 'עץ פרי עושה פרי' ומהנה בפירותיו את בני העולם, ונקרא עץ כי הוא מגין על דורו כעץ. ואמר היש בה עץ התבוננו

כד. יש שהוסיפו כי בספרים שלפנינו נכתבה תיבת 'ענבים' מלא עם י'. כי י' מורה על יראת שמים (המתחלת ביי). והיינו כי כל כוחו של הס"מ יפוג כאשר האיש ירא אלוקים. הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע היה אומר, כי אם נוסף את האות הקודמת (בכורי) להאות י' שבתניבת ענבים – נמצא את האות ט', והנה ט מרמז על 'טוב' ואין טוב אלא תורה (ע"ז ט:), כי עם התורה יש ביד האדם להתגבר על הס"מ.

כה. איתא בגמ' (מנחות מג:) לבאר טעם ה'תכלת' כי תכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד, וממילא כאשר יסתכל האדם בציציותיו יזכר בהקב"ה ויעלה בלבו מורא שמים. וכבר אמר מי שאמר שלא זו בלבד שבראותו את התכלת אינו נזכר בכיסא הכבוד אלא כבר ישב ושהה בים (שהוא יותר קרוב ב'דימיון' אל כסא הכבוד) ועדיין לא נזכר בכיסא הכבוד... והיאך יתכן כדבר הזה.

אלא ביאור הדברים פשוט הוא, כי בעוד מקום מצינו שיש כוח ב'ראיית' האדם לעורר ה'זכרון' והמחשבה. דאיתא בגמ' (ע"ז כ:) אסור להסתכל בבגדי צבעונים שנאמר (דברים כג י) 'ונשמרת מכל דבר רע'. ומשם נלמד לדידן. דהכל תלוי במה שקוע האדם, ובמה נתונים מחשבותיו – ובראותו מעין דמעין מדברים הללו מיד ייזכר בגוף הדבר כי מטבע עביות האדם הריהו נמשך לדברים הללו, ולכן תביאהו ראייה זו לידי זכירה, וכמקרה הזה ממש יהא אצל האדם אשר השריש בקרבו 'יראת שמים' – כאשר אך יראה לנגד עיניו 'תכלת' הדומה לדומה לכסא הכבוד, מיד יתעורר בו זיכרון כסא הכבוד. וזהו עבודת האדם בלילה הזה ובכל השנה לחיות עם אמונה בהשגחה פרטית, ואז יספיק לו כל רמז קל להזכיר לו את 'שוכן עד' היושב על 'כסא' רם ונישא.

כו. כתב ה'אלשיך' הק' (פסוק לט) שיש השואלים, איך תאמר אלי שבראותי הציצית אזכור את כל מצוות ה', הרי הנני לובש ציצית בכל יום, ואף רואה אותה, ואינני נזכר כלל ממצוות ה', תשובתו במשל שנהגו עלמא כשרצים לזכור איזה דבר – קושרים חוט על אחד מאצבעותיהם לבל יישכח מהם דבר זה, פעם אירע שקשר אחד חוט סביב אצבעו בלא שום כוונת זכרון איזה דבר, כעבור זמן – כשעדיין היה החוט קשור על אצבעו, הוצרך הלה לזכור איזה דבר ושכחו, ויתמה ויאמר, היאך אפשר שאינני זוכר מאומה, מדוע אין סגולת החוט מועילה לי לזכור, ויענו לו אנשים חכמים, וכי 'סגולה' יש בחוט זה, הרי אינו אלא מועיל להזכיר לאדם מה שרצה לזכור בעת לבישתו, ומכיוון שבעת כריכת החוט לא חשבת באיזה דבר – שעבור זה הינך כורך את החוט, היאך תרצה שיזכירך החוט...

כיוצא בו ממש הוא ענין הציצית, הלובשו על מנת לזכור את מצוות ה' – אכן זכור יזכרם על ידי ההבטה בציצית, אך אם לובשו כמצוות אנשים מלומדה, שאינו יודע בעת הלבישה על מה ולמה לובשם, מה יזכירנו הציצית. וזהו

באר הפרשה - שלה

יד

וממשיך ה'אור החיים', ואמר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה', פירוש, כשיביטו בסימן עבודתם יתנו לב שאינם בני חורין לעשות כחפצם במאכלם, במלבושם, בדיבורם ובכל מעשיהם, כעבד שאימת רבו עליו. אלא יעמדו בשעה שהאדון מצוה לעמוד, ולעשות כל מלאכות אשר צוה ה' לעשות. ואמר 'ולא תתורו', פירוש, לצד שהנגלה הוא דבר שהעין חפצה וחושקת בו, ומצוות המלך היא ציווי עשות הפך

עבדו של ממ"ה הוא. וכך איתא ב'אור החיים' הק' כי הציצית הם ככבלא דעבדא [- חותם העבדים, כדאיתא במס' שבת נו:]: כמנהגם לחתום כל אדון בעבדו - בגופו או במלבושיו, וחותם זה העיד הן על עצם הדבר שהאיש הלז עבד הוא, וגם לסימן מי הוא אדונו. כך ציוונו הקב"ה ללבוש הציצית - לאות וסימן היכר שעבדים הננו, ועל ידי התכלת הדומה לים ולכסא הכבוד יהיה לנו סימן שאנן עבדי הקב"ה אנן.

פירוש הכתוב והיה לכם לציצית אם בעת הלבשה תלבשו אותו כדי להציץ בו ולזכור את מצוות ה', אז וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'.

כוח הציצית גדול הוא ונשגב, ויש בו כדי לעורר את האדם לשמירת התורה והמצוות, וכפי הידוע מחז"ל על יהודי שניצל מעוונות חמורים מאד בזכות מצוות הציצית.

מעשה שהיה באחד מחסידיו של הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע שהיה לו בן יחיד. ויהי היום, והבן נתפס ברשת היצר, והחליט לישא לו לאשה בת ניכר רח"ל. כראות האב כי כן, השליך את בנו מביתו והתאבל עליו מרות. אך משעבר האב בשוק וראה היאך שבנו יחידו חובק אשפתות ואין לו מה יאכל, נכמרו רחמי האב על הבן, ואמר לו, בני יקירי, חזור אל ביתנו, ואתן לך כל מאוויך, ובלבד שתעזוב את רצונך להינשא לאותה נכרית, אך הבן התעקש ואמר, אמשיך להתגולל בחוצות קריה ובלבד שאנשא לאותה ריבה.

בצר לו פנה האב אל רבו המהרי"ד וסיפר לו מאי דהוה, ציווהו המהרי"ד שיביא אליו את הבן. שב האב אל בנו ואמר לו, בא נא עמדי אל הרבי הקדוש. הסכים הבן ואף הבטיח כי ישמע לקול הרבי בכל ענין שהוא - מלבד אם יצווהו שלא להינשא לנכרית, כי לזאת לא ישמע אליו. בהגיעם אל מול פני הקודש החל המהרי"ד לדבר עמו על דא ועל הא, על עיסוקו והליכותיו. ותוך כדי השיחה נענה הבן ואמר, רבי, דע שהולך אנכי להינשא אל אותה נכרית. אמר לו הרבי אכן לא אמנע זאת ממך, ואף אומר אני שעל אביך להשתתף ב'שמחת' הנישואין, אלא אבקשך - כמו שאמרת שתקיים כל אשר אצווך מלבד עניין הנישואין, בקשה קטנה לי אליך - שתלבש ציצית תחת בגדיך בעת הנישואין. סבר הבחור וקיבל. לאידך, האב הזדעזע לשמע הוראת הקודש שעליו להשתתף באותו נישואין למגינת לבבו, אך קיבל עליו את הדין.

בהגיע מועד החתונה, בא אותו בחור בחברת כל הגויים והפריצים הרשעים לחגוג את נישואיו, והמה השקוהו יין לרוב כדרכם, לאחר זמן מה החל היין לבעור בקרבו, הסיר ה'חתן' מעליו את בגדיו העליונים לרוב החום. ומיד הציצו חוטי הציצית לעין כל, כראות הרשעים כי כן, מיד החלו לשאוג עליו, הכי רימיטנו לומר שעזבת דת יהודית והנה רואים אנו שעדיין נשאת נאמן למורשתך, והפליאו בו מכות רצח, עד שאם לא היה אביו עומד על אתר ומצילם מידיהם בחירוף נפש, לא היה נשאר בין החיים כלל.

מעשה נוסף בעניין הציצית. לאחר שנות המלחמה, הקים הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע מחנות לפליטים. באחד הימים נכנס הרבי למחנה 'שארית הפליטה', שמנתה כמאה וחמישים אנשים, ובידיו מלבוש ציצית יחיד ומיוחד אשר נשלח אליו מארה"ב, ומאחר וכולם רצו לזכות לקבל את הציצית לידיהם לאחר שנים רבות כל כך בהם לא זכו לקיים מצווה רבה זו, הכריז הרבי ואמר שייערך גורל בין כל הקהל, ומי ששמו יעלה בגורל יזכה להתעטף בציצית.

באותה שעה עמד שם בחור מחסידי גור ושמו ר' מנדל פשיטיק, ומכיוון שבערה בו אש קודש, בתשוקה עזה לזכות במצוה זו, עמד מיד וקרע את לבושו מעליו והפכו לבעל ארבע כנפות, וזעק לעבר הרבי, רבי קדישא ראה והבט, הנה נתחייבתי בציצית מן התורה, שהרי יש לי ד' כנפות בבגדי, ודין קדימה יש לי על כל בני המחנה שאינם מחוייבים מן התורה כמוני, נענה הרבי ואמר, הרי כבר נקבע שייערך גורל, ובאיזה זכות גרמת לעצמך חיוב דאורייתא, אמנם, אם כה עז רצונך לזכות בקיום המצווה - לבטח יעלה שמך בגורל, ואכן כך הוזה.

א' ו' יב) - שהפרות שנשאו את הארון על גביהם החלו לומר שירה בפיהם. מכאן, שאפילו העומד בדרגא פחותה - כאותה הפרה, ואין בו לא תורה ולא מעשים, מכל מקום אם ישא על עצמו עולה של תורה, כדוגמת נשיאת הפרות את ארון האלוקים שבו היו נתונים לוחות הברית יתעלה למדרגה הראויה - שיהיה מוכן וראוי לומר שיר חדש לפני ארון כל.

ובזכות התורה יזכו בני ישראל להנהגת רחמים וחסדים כמו שכתב האור החיים הק' בסוף פרשתן, שלכן ציוותה תורה להטיל בציצית פתיל תכלת הצבוע בדמו של חלזון העולה מן הים - ולא סגי בכל צבע תכלת, אלא כלשונו, גם להעיר שהרחמים ימשכו מהתורה הנרמות ב'ים', עכ"ל.

יום לשנה - התחזקות למלא הימים בעבודת ה'

בפרשתן (יד לד) יום לשנה יום לשנה, והיינו שעל כל יום מארבעים היום שהילכו המרגלים בכוונה רעה נענשו להשאר עוד שנה שלימה במדבר. עוד מציינו (הגיגה ה:): 'כל העובר עבירה אפילו יום אחד בשנה - מעלה עליו הכתוב כאילו עבר כל השנה כולה'. איתא ב'חתם סופר' זי"ע (תו"מ סוף פר' נשא, אבות וז, חת"ס ואתחנן ד"ה עוד שם במדרש) שהרי 'מידה טובה מרובה על מידת פורענות חמש מאות פעמים' (תנחומא בשלח כא, ועוד). ואם במידת פורענות נחשב יום לשנה תמימה, הרי שבמידת הטוב - הממלא יום אחד בתורה ועבודה ומעשים טובים, ייחשב זה היום לפני הקב"ה כחמש מאות שנים תמימות של עבודת ה', ובוה יבואר הפסוק (דברים יא כא) 'למען ירבו ימיכם וגו' כימי

הרצון הטבעי ושנוא הערב המורגש, ומן הנמנע שיעמוד בדבר, אלא על ידי סימן עבודתו יוכל עמוד בזה - להפוך אשר עינו ולכו חפצים'.

איתא ב'טור' (אור"ח הלכות ציצית סימן כד) גדולה מצות ציצית ששקולה כנגד כל המצות דכתיב וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ציצית עולה ת"ר וח' חוטין וה' קשרים י"ג הרי תרי"ג... רשב"י אומר כל הזהיר בציצית זוכה ורואה פני שכינה כתיב הכא וראיתם אותו וכתוב התם את ה' אלוקיך תירא ואותו תעבוד, וגדול שכר המצווה כדאמרו בגמרא (שבת לב:): אמר ריש לקיש, כל הזהיר בציצית זוכה ומשמשין לו ב' אלפים וח' מאות עבדים (לעתיד לבוא), וביאר בה ה'נימוקי יוסף' (הל' ציצית יד:), וזה מפני שיכירו בזמן ההוא כמה גדולה מצוה זו, כי היא שהגינה עלינו בגולה, ומביאה אותנו לחיי העולם הבא.

במקרא לשון חשיבות - חשיבות העוסקים בתורה

איתא ברש"י בריש הפרשה (יג ג) 'כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות', יש שביארו בדבריו כל אנשים היינו כל איש ואיש מישראל - שבמקרא - בשעה שהוא עוסק וקורא בתורה, הרי הוא לשון חשיבות - חשוב הוא למאד, כי באותה שעה כשרים היו - בעידנא דעסק בה הרי הוא כשר וחשוב לפני המקום.

משמיה דהרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע מתאמרא על הא דאמרו (ע"ז כד:): שבשעה שהרכיבו את ארון האלוקים על גבי הפרות, נעשה גם וישרנה הפרות (שמואל

כז. הנה ידוע שהגר"א זי"ע בכה לפני פטירתו, באמרו הנה יהודי החי בעולם הזה יש בידו לקיים מצווה גדולה כזו - כמצוות ציצית בעד כמה פרוטות (ואילו בעולם הבא לא יועיל לו מאומה לזכות לקיים אפילו אחת ממצוות ה' - עד שהחיים ההולכים ב'בית החיים' נצטוו להטמין את חוטי הציצית משום 'לועג לרש').

כח. והעיקר שישמור האדם עתיו ורגעיו למלאותם בדברי תורה, ובאמת הרבה הרבה שעות ורגעים הולכים לאבדון אם אינו מתבונן כראוי למלאותם, ואדרבה במעט התבוננות והבנה ראויה - מה עיקר בחייו ומה טפל בו יזכה לקנות קנין נצח ועוד שעות של עסקי תורה - אם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעוה"ב. וכאותו 'דרשן' מפורסם שרצה להמחיש לשומעי לקחו 'שמירת הזמן' מהי, העמיד לפנייהם חבית גדולה ומילאה באבנים גדולות עד אפס מקום, פנה אל שומעיו ושאלם, האם החבית מלאה, ויענו כל העם כאחד, אכן, היא מלאה. הוציא הדרשן מתחת שולחנו קופה מלאה צרורות קטנים (הנקרא 'אבני חצץ') שפכם לתוככי החבית והנה זה פלא - אותה חבית מלאה שבה להתמלא באותם צרורות קטנים... ועתה יחד כולם הודו ואמרו ביתר שאת ויתר עוז כי החבית מלאה... הוציא הלה מתחת שולחנו שק עפר ושפך העפר לתוך החבית ושוב ראו שעד עתה לא הייתה מלאה דיה עד שמילאה וסתמוה בעפר... מה עשה הדרשן - הביא קיתון של מים שפך על גבי האבנים הצרורות והעפר ושוב ראו כי עדיין לא נתמלאת החבית עד לרגע זה. משם יצאה הקריאה לכל העם - הביטו וראו כי כמה שנראה לו

מעונים בגלות, ודבר זה נלמד ממה שראינו רעה - שראינו כי בענין הרעה בימי המרגלים - נענשנו שנה כנגד כל יום, ומידה טובה מרובה ממידת פורענות, ומכיון דרק שית אלפי שנין הוה עלמא על כן צריך שיהיו הימים ארוכים מאד.

לדידן ייאמר, כי המשכיל ימלא ימיו בתורה ומצוות, וישולם לו שכר רב בעלמא דאתא, שהרי מכל יום שמילאו הראוי נעשה שנים רבות וארוכות לחיים טובים ולשלום.

תקדמנו ברכות טוב, שנזכה כולנו להיות עבדים נאמנים לה' ולתורתו, לזכור בכל עת ובכל מצב כי ה' הוא האלוקים, ולדעת בכל משעולי חיינו, כי מאת ה' היתה זאת, עדי נזכה להיגאל בגאולת עולמים אכ"ר.

השמים על הארץ, כי המרחק שמן הארץ עד לרקיע הוא מהלך חמש מאות שנה (פסחים צד:). נמצא שכל יום המלא וגדוש בתורה ומצוות חשוב כדי הילוך מהארץ עד לשמים.

ומוסיף ה'חתם סופר' דמכיוון שאין בעולם כל כך הרבה שנים לשלם לנו, שהרי 'שית אלפי שנין' - ששת אלפים שנים, לכך יוסיף הקב"ה לנו שנים בחיי העולם הבא לאין ערוך.

ביסוד זה כתב ה'חיד"א' (נחל אשכול איכה ה, כא) לכאר את הכתוב (תהלים צ טו) 'שמחנו כימות עיניתנו שנות ראינו רעה', כי מידה טובה מרובה ממידת פורענות. וע"כ כשנגאל צריך שיהיו הימים ארוכים וגדולים הרבה, וכך פירש הר"ש פרימו ז"ל שמחנו כימות עיניתנו שנות שאנו מבקשים מהקב"ה שישמחנו שנה אחת כנגד כל יום שהיינו

לאדם שסדר יומו מלא ואי אפשר לו להוסיף עוד 'שיעור' או איזה 'סדר' עדיין יש הרבה הרבה מקום בין החרקים והסדקים להוסיף עוד ועוד שיעורים או שעות של תורה.

אבל עדיין לא נרגע אותו הדרשן ושב ללמד ביתר עומק מ'פרשה' זאת, כי דייקא באותו הסדר נכנסו כל החפצים בתוך החבית, ואילו היה מתחיל במים או בעפר שוב לא היה נותר מקום לאבנים 'הקטנים עם הגדולים'. ללמדך, בחייו של כל אדם מישראל יש דברים גדולים וחשובים דוגמת תורה ועבודה, יראה ואהבה, התגברות על היצר וכיו"ב... ולאידך ישנם דברים פחותי ערך כסידור הפרנסה וכו'... והנה אם יתחיל את יומו כ'חק ולא יעבור' בשיעורי תורה בעבודת התפילה כראוי - זה האיש ימצא לבסוף מקום גם לצרכיו הגשמיים שיעלו ויגיעו על צד היותר טוב, אבל אם יתחיל ב'עפר ומים' - בצרכיו הגשמיים יהא מובטח שלעולם לא יגיע לידי עסק התורה והתפילה, כי כבר 'יתמלא' עד אפס מקום בשטויותיו ותורה מה תהא עליה...

פעם נכנס בחור מחובשי ספסלי ד'בית המדרש' אל הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל ושאל את חוות דעת קדשו אודות סדרי הלימוד, יעץ לו הגרשז"א שיקבע סדר חזרה במה שלמד בזמנים הקודמים... אמר לו הבחור, אין עיתותי פנויות דיי להוסיף על שיעורי התורה, על השולחן היה מונח באותה השעה ספר של מתנת בר מצוה כשהוא מעוטף ב'ניייר נאה' וסגור ב'גומי', הוריד הגרשז"א את הגומי והראהו איך שהגומי שהקיף את כל אורך ורוחב הספר הוקטן ועתה הוא כעשירית בגדלו, אמר לו הגרשז"א, ראית כל דבר קטן - עם קצת רצון אפשר להרחיבו פי כמה וכמה... כך גם אתה עם רצון הטוב תוכל 'להרחיב' את ה'מעט לעת' שלך להכניס בו עוד תורה ועבודה לזכות לך בזה ובבא. הגאון רבי אליהו לאפיאן זצ"ל הדריך פעם בחור שנסע לשיבה - שילמד מדרכו של עולם בבואו לסדר חבילתו לקראת הנסיעה לשיבה - אם יכניס מנעליו ובגדיו ללא כל סדר הרי בתוך כמה רגעים תהא החבילה מלאה עד אפס מקום וכמעט שלא יכנס בה מאומה, מה יעשה יכניס מתחילה דבר דבור על אופניו ב'סדר', או אז יראה כי הכל נכנס ועוד יישאר מקום פנוי, כך הוא נמי זה ה'מסדר' את יומו בסדרים ראויים וכיו"ב ימצא מקום ורווח הרבה ללמוד עוד ועוד, ומי שאינו מסדר יומו כראוי יעבור כל יומו מבלי הספק מאומה ל"ע.

וידע שאין לו מקום וזמן לקנות חיי נצח אלא בהיותו בזה העולם, כמשל הידוע למי שהוצרך ליסע מארה"ק לארה"ב, הזמין כרטיס (טיקט) ובהגיע זמן הנסיעה עלה אל המטוס, אך באמצע הנסיעה הרגיש כי 'צר לו המקום' והחל מהלך הנה והנה, עודו מטייל לרווחתו הנו 'מגלה' כי יש בראש המטוס 'מחלקה ראשונה' שבה ה'מרחב' שולט, כדוגמת כסאות רחבים, ומכיוון שהמקום היה כמעט ריקם מיושבים נתיישב בה מיוחדענו... כעבור כמה רגעים עמד לידו אחד מהממונים על הנסיעה (דיילים) וציווהו לפנות מקומו, כי על ה'זכיה' לשבת כאן יש לשלם טבין ותקילין, אמר לו הנוסע אין כל מעכב, אשלם לך כמה שתמצא. אמר לו הממונה, כאן אי אפשר לשלם רק למטה בטרם העליה על המטוס, והנמשל לדידן, כי כדי להרוויח מקום ראוי ונחמד בעולם הבא אי אפשר לשלם רק בעודנו בעולם הזה...